

10

VEDEŽ
CASOPIS
za šolsko mladost.

Tečaj III.

V četrtek 10. prosenca (januarja) 1850.

List 2.

**Kako se je nekdo pri vzdigovanju za-
klada*) spekel.**

Svoje dni je živel babjoveren kmet, ki je bil po očetu nekaj veliko denarjev podedoval. To zve neki capin iz bližne vasi, ki jih je pa dosti za ušesi imel. Misli in misli, kako bi kmeta opeharil. Ako mu denarje vkradeš, si misli, te vtegnejo v pest dobiti, in ta bi bila žaltova. — Poslednjič mu nekaj posebnega na misel pride. Kakor misli, tako stori.

Gre in ogleda skrivaj kmetovo hišo. Zvečer ob desetih pa se vsede na kamen pred vrata kmetove hiše. Začne stokati in ječati, kot naj večji nesrečnik. Kmet misli, kaj je to? in hiti gledat. „Kdo je? kaj Vam je? zakaj Vam je pa tako slabo?“

„Oh! odgovori capin, Vi mi tako ne morete pomagati. Že čez sto milj pota sim prehodil, — sim daleč od tukaj doma, — popolnoma ptuj, — ne poznam nobenega človeka, — in, Bog ve, koliko sveta bodem moral še prehoditi, preden to najdem, kar mi je najti!“ „Kaj bi pa radi? vpraša kmet, in kdo Vas tako preganja?“

„Oh! izdihne potepuh, velik, bel duh me že tako dolgo preganja, in mi ne da pokoja po noči, ne

*) Zaklad namesto „šac“, ki je ptinja beseda.

po dnevu. Jaz naj — in moram vzdigniti zaklad, ki je drugemu namenjen. Danes me je čez šest milj daleč gnal, in me na ti kamen posadil. Če hočem iti, me vleče nazaj. Zime bodem zmerznil. Po tem pa spoznam, da zaklad ne more daleč biti.““

Komaj kmet od zaklada zasliši, mu reče nati-homa: „Prijatelj! stopite v hišo, se bode te malo so-greli.“ Ni ga bilo treba dolgo prositi. Stopivši v hi-šo pade na kolena in ogledovaje se po stanici, pravi: „Hvala Bogu! to stanico in vse, kar je v njej, sim že pred polovico leta, šestdeset milj od tukaj, v zerkalu ali špeglu vidil, ki mi ga je bil duh pokazal, rekoč: Do tje moraš še iti, poprej ti ne dam mira. — Tako je stala miza, tako peč, tako postelja, ravno tako, kakor tukaj vse stoji. Bodi ga Bog zahvaljen, da sim že tukaj.““

Babjoverni kmet poslušá in gleda debelo, kot zabo-den vol. Goljuf pa nadalje: „Tistikrat sim vidil tudi ograjen vert za hišo. Na vert se je moralo skozi hlev iti. Na vertu je bil čebelnak, na sredu verta pa ve-lika hruška. Če ni tukaj vse tako, bodem moral še dalje iti. Moj Bog! kedaj vender pokoj najdem.““

Kmet pa to slišati, ga objame veselja tako, da bi ga bil skoraj zadavil, rekoč: „Veselite se, ravno tak je moj vert, ste že prav vidili.“ „Res je, po-vzame capin, ki je bil že vse poprej ogledal, res je, ni ga zdaj srečnejša od mene. Zaklad je pod hruško, zakaj pod hruško sim vidil v zerkalu jamo, v ja-mi pa lonec poln živega oglja. Jaz že vem, kaj to pomeni. To je bil zaklad, ki je Vaš. Le malo se naj se pogrejem. Potem ga gremo brez odloga vzdi-gávat.““

Kmet ni vedil, kaj bi radosti počel. Prinese mu kruha, sira, klobas in vsega, kar je imel pri hiši. „Dokler jaz jem, pravi goljuf, pripravite Vi lopato, sekiro in kaj takega.““

Nato gresta naravnost na vert pod hruško. „Je že tukaj““ — reče slepar in nekaj mermra. Nato se stre-se, in kaže na hruško. „Ali ne vidite, duh že tukaj gori sedi, in kaže pod hruško. Hitro tri križe pred

sabo naredite. Tukaj morava kopati.““ Kmet ne vidi ničesa, pa vender plah prikimljuje.

Začneta kopati. Ko že dobro veliko in dolgo jamo naredita, pravi čudodelec: „„Presneta bodi, skoraj bi bil naj poglobitnišo reč pozabil. Jaz imam nekoliko denarja sašo. Tega moram netegoma nastran položiti. In če je tukaj blizo kaj denarjev, ne bo iz vsega nič. Menim, da Vi vender nimate nič denarjev v hiši?““ — „Pod streho, odgovori kmet, imam enih dve sto tolarčkov, ki sim jih v kratkem podedoval.“ „„Naglo jih doli prinesite, sicer je vse najno delo zastonj. Kmet prinese mošnjico.

„„Le jo sem k moji pod germ denite. Jaz se bodem zdaj v jamo vlegel in naslušal, če se še nič cvenk ne sliši. Se vléze. Cez nekoliko začne proti kmetu: „„Aha, zdaj se je nekaj premaknilo, še bolj, — zdaj se vzdiguje zaklad, — kako duh na hruški miga! Vsaki čas se bo zemlja razpóčila. Zdaj je čas, da se Vi v jamo vležete, zakaj Vi morate zaklad vzdigniti. Jaz ga ne smem. Jaz se grem zdaj pod germ vleč. Kedar se zaklad prikaže, in ga bodeš že zagrabili, Vam pridem pomagat. Toda pri miru in tiho ležite, drugači Vam duh vrat vlomi.““

Kmet se vleže v jamo. Cez nekoliko zavpije slepar: „„Ali še ničesa ne slišite? Meni duh tri perste kaže. Še tri četerti ure morate ležati in ne besedice čerhniti, sicer bo slaba z Vami. Ali ste slišali?““ — Po teh besedah — smuk — skoči sleparski capin čez plot križem svet.

Kmet leži zvesto tri dobre četerti ure. Nazadnje pa mu je premraz. Vzdigne se in zove (kliče) tovarša. Ker se pa ne oglasi, gre k germu gledat, kjer so bili denarji. Pa ni človeka, ni denarjev, ni duha, ni sluha. Vse skup je šlo rakom žvižgat.

Zdaj še le kmetu solnce posije, ali prekásno. Kriči, dozava ljudi in teče za sleparjem. Ali kje je že bil!

Taka le se jim godí, ki prazne kvante od zakladov verjamejo.

Kako zmerznjenim pomagati.

Blizo Brežic na Štajarskem sta bila pred nekoliko leti mati in sin na poti zmerznila. Na sneh so ju domu peljali, v gorko hišo djali, in z gorkimi rečmi oživljati začeli. Mati je še živela, pa so jo z gorkoto vmorili. — Kaj je tedaj storiti, kedar človek zmerzne?

Zmerznjen človek se mora rahlo prenesti; lahko mu perst, tudi roko ali nogo vlomiš, ker je vse kerhko, kakor steklo (glaz). Obleko in obutev hitro ž njega poreži, in ga v sneg položi, pa dobro s snegom za čevelj na debelo zakidaj; ustom in nosu pa luknje za dihanje napravi. V snegu mora ležati, dokler se mu udje ne omajejo, in život ne otaja. Namesto raztajanega snega se mu mora drugi prikladati. Glavo in vrat mu s snegom neprenehoma dergni. Kedar snega nimaš, namoči rjuhe ali gunje (koce) v naj merzlejšo, ledeno vodo, in život v nje zavij. Zmiraj prilivaj merzle vode, dokler se život ne ogreje, in ne oživi.

Zdaj ga v suhe rjuhe ali plahte zavij, v pogreto posteljo položi, in z vinom ali žganjem smukaj in dergni. Hiša pa ne sme zakurjena biti. Če nimaš ne gunja, ne rjuhe, deni ga v merzlo vodo, ali v velike kodunje ali ničke, in z merzlo vodo ga polivaj. Tudi ga smukaj po životu, dokler se v vodi ne otaja. Potlej mu smeš malo mlačne vode sčasoma prilivati. Pa obraz mu je še zmirom treba omivati z merzlo vodo.

Život volnejši prihaja, vender zmerznjenec ne diha, in se ne oživi. Pihaj v njega, žgetaj mu golt s peresom v olje pomočenim; dergni mu jezik s soljo. Pokladaj mu rutice, z vriskom ali kisom, to je z jesihom pomočene na žličico. Ako ima čeljusti terdo zaperte, jih je treba z žganjem meti in mazati.

Kedar se človek začne oživljati, mu daj piti gorke vode s kakimi kapljicami vriska. Vina ali druge močne pijače se mu pa ne sme dati. Zdaj je treba život v gorke rjuhe zaviti, v posteljo položiti, in ogretim kamnov okoli

njega djati. Kar še dalej potrebuje, mu bo zdravnik povedal, kterege poklicati je treba.

Tudi zmerznjen ud života moraš dergniti s snegom tako dolgo, dokler sneg zmerzlote na se ne potegne.

S tistimi, ki so hudo omerznili, pa še vender živé, je treba enako ravnati in skerbeti, da se počasi ogrevajo. Zmerznjenega prehitro na toplo djati vmori, če ravno še živi. To se našim mladim bravcem gotovo čudno zdi, pa je vender taka. Pojdi z ozeblimi rokami k vroči peči, zanohtnico bodeš dobil, da bodeš cvilil; vtakni roke v skledico ledeno merzle vode, potegnila ti bode ozeblino iz njih, in kmalo ti bodo vroče, ko bi jih deržal v kropu.

Kako so stari Slovani govorili?

Jelite, mladi bravci! da bi vi radi vedili, kako da so naši stari očetje — stari Slovani — govorili? Pa čemu vas sprašam? Kaj je človeku pač ljubšega, kot slišati kaj od svojih dragih prededov? slišati, kako so v starih časih tisti govorili, se nosili, kakšne šege imeli i. t. d., iz katerih kervi smo se mi narodili? Verno tedaj poslušajte.

Spovedna molitev staroslovanska.

Jaz se zaglagolô zloděju i vsem jega dělom; i vsem jega lěpočam. Tože věrjû v bog všemogûči, i v jega sin, i v světi duh. Da ta tri imena edin bog gospod světi, iže stvori nebo i zemljû. Tože iskû jega milosti; i světe marie, i světega mihaela, i světega petra, i vsch božih sěl, i vsch božih mûčenic i vsch božih zakonnik, i vsch světih děvic, i vsch božih močij, da mi račite na pomoći biti k' bogu mojih grěhov, da bim čistû ispověd stvoril, i odpustek ot boga priěl. Bogu vsemogûćemu ispovědě vse moje grěhe, i světej marii; vsch ne-

Poslovenjena.

Jaz se odpovem hudiču in vsim njega delom, in vsim njegova lepotam. Tudi verujem v Boga vsegamogočnega, in v njegovega Sina, in v svetega Duha. Da so ta tri imena edin Bog, Gospod sveti, ki je stvaril nebo in zemljo. Tudi išem njega milosti, in svete Marije, in svetega Mihela, in svetega Petra, in vsih božjih aposteljnov, in vsih božjih mučencev *), in vsih božjih zvestih služabnikov, in vsih svetih devic, in vsih božjih moči, da mi hočete na pomoč biti pri Bogu zavolj mojih grehov, da čisto spoved storim in odpusenje od Boga prej-

*) Mučencev ali marternikov.

pravdnih děl i nepravdnega pomišljenja, eže jesim vědě stvoril, ili nevědě; nudmi ili ljubmi, spě ili bdě, v' spitnih rotah, v' ležnih řečih, v' tatbinah, v' sničistvě, v' lakomstvě, v' lihojedenii, v' lihopitii, v' uzmastvě, i v' všem lihoděanii. Eže jesim stvoril protivu bogu ot togo dne, pōneže kerščen bih, daže do dnešnjego dne. Togo vsego ispovědin būdū bogu, i světej marii, i světěmu lavrencu, gospodi, i všem světīm, i tebě, božij rabe.

Kajū se moih grěhov i rad se hoću kajati, jelikože smisla imam, eče me, bože, poštediši.

Daj mi, bože gospodi, tvoju milost, da bim nesramen *) i nestiden pred tvoima očima stojal, igdaže prideš sūdit živim i mertvim, komuždo po svem dělě. Tebě, bože milostivi, poručū vsa moja slovesa i moja dela, i moje pomišljenje, i moje sredce, i moje tělo, i moj život i mojū dušū. Kriste, božij sinu, iže jesi račil na si svět priti, grěšnike izbaviti, ot zlodějne oblasti, uhrani me ot vsega zla. i spasi me v' všem blazě. Amen, amen.

Učeni spričujejo, da je ta molitev čez 850, naj manj pa 793 let stara. Z dvema drugima z glagolitico pisanimi slovanskima spisoma skoraj enake starosti v enem zvezku jo je dobil v roke naš učeni rojak Kopitar. Pristavljene so bile besede: Te bukvice je sv. Hieronim s svojo roko pisal. — Slavni Kopitar je vse tri spise

mem. Bogu vsegamogočnemu se spovem vsih svojih grehov, in sveti Marii, vsih krivičnih del in hudih misel, ktere sim storil vedoč ali nevedoč, prisiljen ali radovoljno, spě ali čujé, v nepotrebnih prisegah, v rečeh zlaganih, v tatvinah, v radovednosti, v lakomnosti, v nezmernem jedenju, v nezmernem pitju, v nepremaganju in v vsaki pregnanosti. Ktere sim storil proti Bogu od tega dne, kar sim bil keršen, noter do današnjega dne. Vsega tega se spovem Bogu, in sveti Marii, in svetemu Lavrencu, o Gospod, in vsim svetim, in Vam, namestnek božji.

Kesam se svojih grehov, in rad se jih bodem pokoril, kolikor se jih domislím, da mi, o Bog, prizanesēš.

Daj mi, o gospod Bog, svojo milost, da brez sramote in rudečice stojim pred tvojimi očmi, kedar prideš sodit žive in mertve, slehernega po svojih delih. Tebi milostivi Bog, izročim vsa svoja dela in svoje misli, in svoje serce, in svoje telo, in svoj život, in svojo dušo. Kriste, Sin božji, ki si se ponižal na ti svet priti, grěšnike sprostiti od hudičeve oblasti, varuj me vsega hudega, in ohrani me v vsem dobrem. Amen, amen.

*) Nesramen, tukaj — brez sramotě.

s cirilico prepisal in leta 1836 na Dunaju vsim Slovonom v večni spomin na svetlo dal v bukvah, ki se jim pravi po latinsko „Glagolita Clozianus, to je: Glagolitec Kločev. Tako jih je zato kerstil, ker je bil imenovani stari spominek našega jezika po glagolitiško spisani, in ker ga je naj nazadnje plemenitnik ali žlahtnik po imenu Kloc iz Trienta na Tirolskem imel.

Na posled pristavim, da sim to molitev v novem pravopisu ravno tako prepisal, kakor je v Kopitarjevem „Glagolitsu“ z latinskimi in cirilskimi čerkami spisana. Naš slavni Kopitar je bil te misli, da so tako posebno stari Slovenci govorili. *J. Navratil.*

Kako rusovski vozači konje gonijo,

Zdaj z ostrimi, zdaj s priliznjenimi besedami prigajnja rusovski vozač svoje konje, postavim: „Tako je prav, stari moj Pramček! da mladini lep izgled daješ. To ti je v čast, stari, pridni moj Pramček!“ — „No, Sirec! poglej, kako jo stari Pram maha. Ali ne leti kot ptica? No, ali je ne bodeš tudi ti malo bolj naglo vrezal? V čast si moraš šteti, da si ž ujim naprežen.“ — „Vranec! ti lena merha, ali te ni sram? Dva dni si postaval in oves zastonj žerl, zdaj pa boš lezel kot polž? Če se ne bodeš premaknil, bo kmalo druga pela!“ — „Tako je prav, globček moj! tako je prav serčki moji. To so konjički, bodo rekli ljudje, pa ste tudi zares, da malo takih.“

Zlate resnice.

Ne iše pravice nikdar z lažmi in zvijačami; zakaj poverh tega, da se lažnivcu nikoli ne verjame, se tudi vsim ljudem prigrudi.

Ako te sreča na stopnjó časti povzdigné, ne pozabi, kaj si bil popred, in ne zaničuj zato drugih; sicer bodo tudi drugi tebe zaničevali.

Ne govori nikoli od reči, kterih ne razumeš; bolje je molčati, kakor kaj neumnega povedati.

Kratkočasnica.

Pastirček, ki je prvič na pašo gnal, vpraša: Kako bodem pa vedel, kedaj bo krava sita? Mu reko nalaš: Le za koleno jo potiplji, če bode koleno terdo, sita je.

Čez eno uro, potem ko se je že pasti naveličal, gre in potiplje. „Aha, je že sita, je že terdo“ — in goni lačno kravo domu.

Povabilo na naročbo.

U buknotiskarni J. K. Jeretina v Celju bo s začetkom novega leta 1850 novi časopis s imenom:

„Slovenska čbela“

berilo za obudjenje in omiko slovenskega duha“ po J. Drobniču vredovan, vsaki četertek na pol pólí tiskan, izhajal.

Ker menimo, da bo námera tega časopisa: „budenje in omika slovenskega duha“ vsem domorodcom po volji, nas sladka nada obhaja, da ga bojo toliko rajši podpirali, kolikor več dozdej žaliti moramo, da jih je še veliko med nami, ki so brez narodnega osvestja (Bewustsein) stari postali, kateri na podeljeno ravnopravnost serditi; vsako povzdigo in omiko svojih rojakov Slovincov pri vsaki priložnosti s besedo in djanjem zavirajo.

Slovenska čbela v tiskarni prijeta velja za celo leto 2 fl.; po pošti poslana 2 fl. 40 kr. pol leta 1 fl.; po pošti poslana 1 fl. 20 kr.

J. Drobnič,
odgovorni urednik.

J. K. Jeretin,
natiskar in založnik.

Slovensko-ilirski slovník.

Bandero, zastava (barjak).
Barva (farba), boja, žar.
Basati, tovariti, puško basati, pušku puniti, nabijati.
Basen, basna.
Bati se, bojati se.
Beba, bebec, bena, blesan.
Bebast, benast, glup.
Bedak, bedak.

Bedast, bedast.
Bedro, bedro.
Beg, bég.
Begun, bégunac.
Bel, bël.
Belina, bëlina.
Beliti, bëliti; **belenje**, bëljenje.
Beljak, bëljanak, bëlance.
Berač, berač, prosjak.

Natiskarica in založnica **Rozalija Eger**. — Vrednik **J. Navratil**.

V Ljubljani.